

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Hilja Holma & Marika Siikakoski

Lähestyvä kuolema ja vainajanlaitto eri kulttuurien näkökulmasta

Infograafi hoitotyön ammattilaisille ja opiskelijoille

Opinnäytetyö
Kevät 2025
Sairaanhoitaja (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Sairaanhoidaja (AMK)

Tekijät: Hilja Holma ja Marika Siikakoski

Työn nimi alaotsikoineen: Lähestyvä kuolema ja vainajanlaitto eri kulttuurien näkökulmasta: Infograafi hoitotyön ammattilaisille ja opiskelijoille

Ohjaaja: Pasi Alanen & Tiina Koskela

Vuosi: 2025

Sivumäärä: 38

Liitteiden lukumäärä: 2

Suomi globalisoituu kiihtyvään tahtiin, ja eri kulttuurien edustajia muuttaa Suomeen vuosittain enenevässä määrin. Opinnäytetyön aihe koskee eri kulttuureista tulevien ihmisten vainajan laittoa. Työssä tarkastellaan viittä eri kulttuuriryhmää: ortodokseja, hinduja, muslimeja, juutalaisia ja romaneja.

Toiminnallinen opinnäytetyö on toteutettu infograafin muodossa. Infograafi on eräänlainen tiivistetty tietopaketti, joka on helposti ymmärrettävä ja visuaalisesti mieleen jäävä. Infograafissa on sopivassa suhteessa tietoa tekstin muodossa sekä harkitusti värejä, kuvia tai grafiikkaa. Tarkoituksena oli laatia hyvä ja selkeä infograafi, joka toimii sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten käytännön työtä helpottavana työkaluna. Infograafin käyttö on suunniteltu vuodeosastoille, sairaaloihin ja laitoksiin.

Infograafin tueksi tehtiin kirjallisuuskatsaus, jossa selvitettiin eri kulttuurien erityispiirteitä vainajanlaitossa, mutta myös tietoa siitä, millainen on hyvä infograafi. Kirjallisuuden lisäksi otettiin yhteyttä eri seurakuntien ja kulttuurien edustajiin, jotta saataisiin nykyaikaista ja käytännönläheistä tietoa, koska osa kirjallisuudesta oli vanhoja painoksia tai niissä oli lieviä ristiriitaisuuksia keskenään.

Infograafin suunnitteluvaiheessa selvitettiin, kuinka ideasta toteutukseen tulee edetä. Ensin tulee luoda käsikirjoitus, jossa aiheen vakavuus ja kohderyhmä pidetään koko ajan mielessä. Käsikirjoituksen jälkeen suunnitellaan layout, eli tilankäyttö ja fontit suunnitellaan. Lopuksi infograafi viimeistellään oikeanlaisella taitolla. Kun infograafi oli suunniteltu, se esiteltiin sairaanhoitajaopiskelijoille, jotka vastasivat Forms-kysymyspatteristoon. Vastaukset analysoitiin ja infograafia jalostettiin vastausten pohjalta.

¹ Asiasanat: vainajanlaitto, kuolema, uskonto, kulttuuri

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Bachelor of Health Care

Authors: Hilja Holma ja Marika Siikakoski

Title of thesis: Approaching death and preparing the deceased from the perspective of different cultures: Infographic for nursing professionals and students

Supervisor(s): Pasi Alanen & Tiina Koskela

Year: 2025

Number of pages: 38

Number of appendices: 2

Finland is becoming more global, and more people from different cultures are moving to the country every year. This thesis is about how people from different cultural backgrounds prepare the deceased. The study looks at five cultural groups: Orthodox Christians, Hindus, Muslims, Jews, and Roma people.

The thesis was done as a practical project in the form of an infographic. An infographic is a short and clear way to show information, using both text and visuals. It is made to be easy to understand and visually interesting. The goal was to create a clear and useful infographic to help healthcare and social service professionals in their daily work. The infographic is planned to be used in hospital wards, care homes, and other institutions.

To support the infographic, a literature review was done. It looked at how different cultures prepare the deceased, and what makes a good infographic. In addition to books, people from different religious and cultural communities were contacted. This helped to get current and practical information, because some books were old or had small differences in their content.

During the design phase of the infographic, the steps from idea to execution were defined. First, a script is created, always keeping in mind the seriousness of the topic and the target audience. After the script, the layout is planned — including the use of space and the selection of fonts. Finally, the infographic is completed with proper formatting and finishing touches. After the infographic was ready, it was shown to nursing students. They answered a questionnaire using Microsoft Forms. The answers were studied, and the infographic was improved based on their feedback.

¹ Keywords: preparing of the deceased, death, religion, culture

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	1
Thesis abstract	2
SISÄLTÖ	3
Taulukkoluetelo	5
1 JOHDANTO	6
2 IHMISEN KUOLEMA JA VAINAJAN LAITTAMINEN	8
2.1 Ortodoksinen siirtymä ajasta ikuisuuteen	11
2.2 Hindulaisuuden elämän ja kuoleman kierto	12
2.3 Muslimille islam on elämäntapa.....	13
2.4 Juutalaisuuden hyveet ja Jumalan tahto	17
2.5 Romanit ovat sukurakkaita ja uskollisia toisilleen	18
3 TYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	20
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	21
4.1 Tiedonhankinta.....	21
4.2 Infograafin suunnittelu	22
4.3 Infograafin toteutus.....	24
4.4 Palautekyselyn suunnittelu ja palautteen kerääminen.....	24
4.5 Palautteen analysointi	25
5 TULOKSET	27
5.1 Saatu palaute kollegoilta	27
5.2 Sähköisen kyselyn numeraalinen arviointi liittyen infograafiin	27
6 POHDINTA.....	30
6.1 Eettisyys ja luotettavuus.....	30
6.2 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet.....	33

LÄHTEET	35
LIITTEET	38

Taulukkoluetelo

Taulukko 1: Ghus-pesun etenemisjärjestys. (Suomen Muslimifoorumi, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2025).....	15
Taulukko 2: Palautekyselyn kohdan 8. vastaukset	29

1 JOHDANTO

Suomi on ollut vuosisatojen ajan hyvin moninainen maa kielellisesti ja kulttuurisesti (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL), 2022). Suomen kantaväestöön on kuulunut aina muun muassa suomenruotsalaisia, saamelaisia ja muita vähemmistöjä. Vuonna 2022 Suomen väestöstä noin 9 % oli ulkomaalaistaustaisia. Suomeen on muutettu pääosin perhesyistä ja työn perässä. Nuorien maahanmuuttajien Suomeen muuttaminen opiskeluiden perässä on myös yleistynyt viime vuosina.

Väestön rakenne on myös muuttumassa ikääntyneemmäksi (Tilastokeskus, 2025). Vuonna 2024 Suomen väestöstä n. 1,16 miljoonaa ihmistä eli 20,6 % on 65–84-vuotiaita. Vuonna 2000 tämä on ollut 13,5 %. Tämän prosentuaalisen osuuden ennustetaan vain kasvavan tulevina vuosina. Vuonna 2075 ennustetaan Suomessa olevan 1,59 miljoonaa ihmistä, jotka kuuluvat ikäluokkaan 65–84-vuotiaat (Tilastokeskus, 2025). Tämä ikäryhmän ennustetaan Suomessa kasvavan 51 vuodessa yli 400 000 ihmisellä. Suomen väestöstä yli 85-vuotiaiden osuus vuonna 2023 oli 2,9 %, kun vuonna 2000 tämä osuus on ollut 1,5 %. Suomessa kuoli n. 55 500 ihmistä vuonna 2020. Vuonna 2024 Suomessa kuoli n. 58 tuhatta ihmistä (Tilastokeskus, 2025).

Kliinisessä työssä vaaditaan kulttuurien osaamista (Coolen, 2012). Terveydenhuoltoalan työntekijöiden tulisi kehittää kulttuurista osaamistaan. Kulttuuriseen osaamiseen kuuluu kulttuuritietoisuus, sekä tieto että taidot. Tähän osaamiseen lasketaan myös se, että osaa kohdata eri kulttuureja ja tehdä yhteistyötä erilaisten ihmisten kanssa. Tämä osaaminen välttäisi stereotypioita ja auttaisi tarjoamaan kontekstin mukaista hoitoa eri kulttuureille. Coolenin artikkelissa korostetaan sitä, kuinka jokainen potilas on yksilö. Kulttuuritausta saattaa vaikuttaa potilaan hoitokokemukseen, mutta on kuitenkin syytä välttää tekemästä yleistyksiä. Terveydenhuollon ammattilaisten tulisi pyrkiä rakentamaan luottamuksellinen suhde potilaaseen ja perheeseen. Hoitohenkilökunnan tulisi ottaa huomioon hoidossa heidän kulttuuriset, sosiaaliset ja henkilökohtaiset näkemyksensä. Kun tämä kaikki

huomioidaan ja otetaan käyttöön kulttuurisesti sensitiivinen lähestymistapa, voidaan parantaa potilaan loppuvaiheen hoitoa ja perheen kokemusta ja turvata potilaan arvojen ja toiveiden mukainen hoito.

Kuolema on pysäyttävä tapahtuma yhtä lailla omaisille kuin hoitohenkilökunnalle (Roman ym., 2012, s. 290–300). Kuolema ja siihen liittyvät asiat ei kuitenkaan ole yhtenäinen ilmiö, vaan se vaihtelee eri etnisten ja kulttuuristen ryhmien välillä. Jokaisen kulttuurin yksilölliset erot on huomioitava kuoleman ja surun keskellä. Monikulttuurisissa yhteiskunnissa, joissa etnisten ryhmien arvot ja perinteet eroavat huomattavasti kantaväestöstä, voi syntyä helposti väärinkäsityksiä ja ristiriitoja. Tämän vuoksi julkisten palvelujen tarjoajien, kuten sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten, on tärkeä ymmärtää nämä kulttuuriset erot ja erityispiirteet. Näin vältymme ylimääräisiltä konflikteilta ja ihmisarvon loukkauksilta. Eri kulttuurien tunteminen voi edistää työntekijöiden ja potilaiden välille syntyvää luottamussidettä sekä parantaa hoidon laatua.

Tärkeää olisi, että jokaista ihmistä kohdellaan kunnioittavasti alkuperään katsomatta (Suomen Sairaanhoidajat, 2020). On tärkeää ottaa puheeksi potilaan kanssa kuolemaan ja haudamiseen liittyvät toiveet ja toteuttaa ne parhaan mukaan. Hoitajien tulee kunnioittaa potilaan/asiakkaan itsemääräämisoikeutta. On hyvä myös lisätä tietoa eri uskontoryhmiin kuuluvien ihmisten perinteistä. Näin vähennetään epätasa-arvoa ja annetaan jokaiselle mahdollisuus tulla saatetuksi viimeiselle matkalleen haluamallaan tavalla. Asiakaslähtöisyys näin ihmisläheisessä työssä on eettisen toiminnan perusta.

Tämän opinnäytetyön avulla lisätään sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tietoisuutta eri kulttuurien ja uskontojen tavoista kohdata lähestyvä kuolema ja laittaa vainaja. Kuolemassa olevat potilaat tulee ottaa mukaan hoidon suunnitteluun, jotta jokainen tulee laitettua viimeiselle matkalleen arvokkaasti uskonnosta tai alkuperästä huolimatta. Opinnäytetyön tuotoksena luodaan lähestyvää kuolemaa ja vainajanlaittoa koskeva infograafi eri kulttuurien näkökulmasta hoitohenkilökunnan käyttöön.

2 IHMISEN KUOLEMA JA VAINAJAN LAITTAMINEN

Hoitajan tulisi luoda rauhallinen ja kiireetön ympäristö (Rautava-Nurmi ym., 2020, s. 408). Omaisille pyritään antamaan mahdollisuus olla ympäri vuorokauden kuolevan potilaan vierellä. Jos omaiset haluavat osallistua kuolevan potilaan hoitoon, heitä on tuettava ja kannustettava siinä. Omaisilta ei voida kuitenkaan edellyttää hoitotoimiin osallistumista.

Usein läheiset ovat läsnä potilaan kuollessa (Rautava-Nurmi ym., 2020, s. 409). Potilaan voinnin romahtaessa on läheisille ilmoitettava asiasta välittömästi, samoin potilaan kuollessa, jos läheiset eivät ole paikalla. Potilasasiakirjoissa tulee olla merkintä, kenelle ja mihin numeroon yhteyttä otetaan. Hoitajan tulee osata kertoa vainajan omaisille, millainen potilaan kuolinhetki oli ja oliko ketään vainajan vierellä tämän kuollessa. Hiltunen & Hänninen (2015) lisäävät, että omaisilta on hyvä kysyä, haluavatko he osallistua vainajanlaittoon.

Kun potilas kuolee, on häntä hoitaneen lääkärin todettava kuolema (Hiltunen & Hänninen, 2015). Lääkärin olisi hyvä varata aikaa selittää kuolemaa edeltäneet tapahtumat ja vastata omaisten kysymyksiin läheistensä kuolemasta. Kuoleman toteaminen tulee tehdä viipymättä. Kuolintodistus tulee laatia sellaiseen muotoon, että läheiset ymmärtävät kuolemaan johtaneen tapahtumaketjun. Lääkäritermejä on vältettävä kuolintodistuksessa. Keskustelu omaisten kanssa tulisi järjestää mahdollisimman pian kuoleman jälkeen. Saattohoitopotilaiden kuolema voidaan todeta myös vasta seuraavana aamuna, koska se ei ole päivystystapahtuma. Saattohoitopotilaan kuollessa kotiin paikalle ei tarvitse kutsua ensihoitoa tai poliisia. Kotona kuolleen saattohoidossa olevan vainajan hoidosta vastaava lääkäri käy tekevässä ulkotarkastuksen ja toteamassa kuoleman. Jos saattohoidossa olevan potilaan kuoleminen kotiin tapahtuu viikonlopun aikana, saatetaan ruumis siirtää ruumisautolla alueen päivystävän lääkärin luo kuoleman toteamiseen. Käytännössä nykyisin yleisempää lienee se, että saattohoidossa ollut kotonaan kuollut vainaja toimitetaan hautaustyöntekijän kuljettamana päivystävän lääkärin luokse kuoleman toteamiseksi viikonpäivästä riippumatta.

Lain mukaan poliisin on selvitettävä vainajan kuolemansyy vainajan kuollessa epäselvissä olosuhteissa (THL, 2023). Tätä kutsutaan oikeuslääketieteelliseksi kuolemansyy selvittämiseksi. Oikeuslääketieteelliseen kuoleman syyn selvittämiseen kuuluu poliisin suorittama tutkinta, lääkärin suorittama ulkoinen ruumiintarkastus. Tarvittaessa tehdään oikeuslääketieteellinen ruumiinavaus ja muut lisätutkimukset. Kuolema epäselvissä olosuhteissa voi olla sellainen, kun kuoleman ei tiedetä johtuvan sairaudesta tai vainaja ei ole ollut viimeisen sairautensa aikana lääkärin hoidossa. Kuolemansyy täytyy myös selvittää, jos kuolema on aiheutunut tapaturmaisesti, itsemurhan, rikoksen, myrkytyksen, ammattitaudin tai hoitotoimenpiteen takia. Kuolemansyy selvitetään myös, jos on epäilyä edellä mainittuun tai kuolema on muuten tapahtunut yllättävästi.

Vainajaan tulee suhtautua aina arvokkaasti ja hänen vakaumustaan kunnioittavasti (Rautava-Nurmi ym., 2020, s. 409). Potilaan kuoleman jälkeistä hoitoa kutsutaan vainajan laitoksi. Vainaja laitetaan hiljaisessa ja rauhallisessa ilmapiirissä. Omaiset voivat halutessaan osallistua vainajan laittoon tai olla läsnä vainajaa laitettaessa. Tavallisesti vainajaa on laittamassa kaksi hoitajaa. Hoitajat pukevut päällensä kertakäyttöisen suojaessun, kasvomas-kin ja tehdaspuhtaat käsineet.

Vainaja asetetaan selälleen, vaakatasoon ja hyvälle työkorkuudelle (Rautava-Nurmi ym., 2020, s. 410–411). Erittävät haavat ja dreeniaukot peitetään puhtailla sidoksilla. Virtsan-keräyspussit poistetaan ja eritemäärät kirjataan. Vierasesineet kuten katetrit, dreelit ja ka-nyylit poistetaan, jos vainaja ei ole menossa ruumiinavaukseen. Korut poistetaan, ellei omaisten kanssa ole muuta sovittu. Suu puhdistetaan, hammasproteesit asetetaan paikoil-leen ja huulet rasvataan. Vainaja siistitään ja kaikki näkyvä lika pestään pois. Hiukset kam-mataan ja tarvittaessa parta ajetaan. Vainajan alle laitetaan puhdas kertakäyttölakana ja nostolakana. Vainajalle puetaan kertakäyttöinen kuolinpaita tai omaisten toivomusten mu-kaiset omat vaatteet. Vainajan suu laitetaan luonnolliseen asentoon sitomalla sideharso leuan alta pään yli ja laittamalla pään alle pieni alustyyny tai koroke. Vainajan silmät sulje-taan ja silmien päälle laitetaan kostutetut harsotaitokset. Hänen kasvojensa päälle

laitetaan kasvoliina. Vainajan nilkat sidotaan kevyesti yhteen harsorullalla. Nilkan sidokseen ja ranteeseen laitetaan tunnustuskortti. Tunnustuskorttiin kirjoitetaan vainajan nimi, henkilötunnus ja kuolinaika. Lisäksi tunnustuskorttiin kirjoitetaan sairaalan ja osaston nimi sekä tieto mahdollisista vierasesineistä. Vainajan ja koko vuoteen päälle levitetään kertakäyttölakana. Lakanaan voidaan taitella risti, jossa ristin poikki puu tulee sydämen tasolle tai lakanaan voi taitella kolme poikkilaskosta, jotka symboloivat Isää, Poikaa ja Pyhää Henkeä, mikäli nämä sopivat vainajan elämänsä katsomukseen. Vainajan rinnalle voidaan laittaa leikkokimpusta muutama kukka. Kun vainaja on laitettu, omaiset ja henkilökunta viettävät vainajan luona pienen hiljaisen hetken.

Vainajan kuollessa osastolla, hänet pidetään yleensä osastolla vähintään kaksi tuntia ennen kylmähuoneeseen siirtoa (Rautava-Nurmi ym. 2020, s. 411–412). Oman organisaation ohjeiden mukaan lääkäri käy toteamassa potilaan kuoleman. Lääkäri kirjoittaa kuolintodistuksen ja haudausluvan. Vasta haudausluvan jälkeen vainaja on lupa siirtää siunauskappeliin. Tämän siirron omaiset yleensä sopivat hautaustoimiston kanssa.

Opinnäytetyöhön ja infograafiin on valittu viisi Suomessa yleistä tai yleistyvää kulttuuria, joiden loppuvaiheen hoito, vainajanlaitto ja hautaaminen poikkeavat pääkulttuurista. Ortodoksit on valittu siksi, että ortodoksisuus on osa Suomen historiaa Venäjän hallinnon alla ennen Suomen itsenäistymistä. Hindulaisuus valittiin siksi, että työperäinen maahanmuutto Intian suunnalta on kasvanut. Työpaikalla nähdään enemmän työntekijöitä, jotka ovat alkuperältään lähtöisin Intiasta. Hindulaisuus on Suomessa vähemmistöuskonto, eli tietoa ennestään suomalaisilla on hyvin vähän. Islam ja muslimit valittiin siksi, että maahanmuuttajia on Suomessa hyvin paljon tästä uskonnosta. Islamissa tavat poikkeavat suomalaisille tutusta pääkulttuurista paljon. Juutalaisuus valittiin mielenkiinnon kohteen mukaan. Juutalaisuus on perinteinen vähemmistöuskonto Suomessa. Koettiin työelämässä tarvetta juuri tämän uskonnon tapoihin. Romanit valittiin siksi, että heidän tapansa poikkeavat paljonkin pääkulttuurista Suomessa. Romaneihin kohdistuu myös paljon ennakkokäsityksiä. Haluttiin lisätä tietoa romanikulttuurista.

2.1 Ortodoksinen siirtymä ajasta ikuisuuteen

Suomessa on noin 56 000 ortodoksisen kirkon jäsentä (Suomen ortodoksinen kirkko, (i.a)). Ortodoksisuudella pyritään pyhittyneeseen elämäntapaan. Keskeisiä asioita ortodoksisuudessa ovat yksityinen rukous, paastoaminen, sakramentit, säännölliset jumalanpalvelukset ja ehtoolliseen osallistuminen. Vainajien muistaminen on myös isona osana uskonnon harjoittamista.

Ortodoksisessa perinteessä halutaan valmistautua omaan lähestyvään kuolemaan, jos se on mahdollista. Kuolema ajatellaan siirtymänä ajallisesta elämästä kohti iankaikkisuutta (Isä Marko, henkilökohtainen tiedonanto, 19.2.2025).

Ortodokseilla on kaksi sakramenttia, jotka on hyvä muistaa kuoleman lähestyessä (Kivimäki, 2015, s.4). Nämä ovat ehtoollinen ja sairaanvoitelu, joista molemman voi suorittaa ainoastaan ortodoksipappi. Potilaan kanssa voivat rukoilla hoitohenkilökunta ja läheiset. Sairaalapappi voi toteuttaa kuolevan sielunhoitoa, vaikka kuuluu eri kirkkokuntaan. Läheisten läsnäolo on mahdollistettava myös kuoleman hetkellä eri rukouksien vuoksi. Toiveena on yleensä oma huone.

Paastorajoitukset eivät yleensä koske sairaita (Laukkanen, 2001, s. 20). Paaston aikana rajoituksia ilmenee eläinperäisten tuotteiden käytössä. Nämä on hyvä varmistaa potilaalta itseltään. Mahdollisuuksien mukaan on potilaalle järjestettävä paaston mukainen ruokavalio.

Kuoleman tapahduttua on omaisilta hyvä kysyä, haluavatko he osallistua vainajan pukemiseen (Laukkanen, 2001, s. 21). Vainaja voidaan pukea omiin vaatteisiin ja kenkiin, jos omaiset sellaiset ovat tuoneet. Vainajanlaitto tapahtuu muuten tavalliseen tapaan. Kätet asetellaan rinnan päälle ja käsistä muodostetaan kuppi. Kuppiin yleensä laitetaan ikoni. Ikoni voi olla esimerkiksi pieni laatta, jossa on kuva Jeesuksesta tai Neitsyt Mariasta.

Kaulalle ripustetaan tai laitetaan risti, joka ei tavallisimmin ole tehty jalometalleista. Vainajan peittävään lakanaan voidaan muotoilla ristikuvio ja kukkia voidaan laittaa rinnalle.

Yleensä laitettaessa vainajaa arkkuun hänen otsansa ympärille sidotaan otsanauha, jossa lukee ”Pyhä Jumala, Pyhä Väkevä, Pyhä Kuolematon, armahda meitä.” (Laukkanen, 2001, s. 21). Joissakin tapauksissa tämä saatetaan tehdä jo vainajanlaittovaiheessa. Ennen vainajan vieniä kylmiöön saatetaan potilashuoneessa tai muistohuoneessa pitää muistopalvelus. Muistopalveluksessa rukoillaan vainajan kuolemattoman sielun puolesta. Sairaalapappi voi suorittaa litaniapalveluksen. Litaniasta kerrotaan vainajanlaittolianteessa seuraavasti: ”Litania on vainajien muistopalveluksen loppuosa, johon kuuluu rukouksia ja veisuja edesmenneen kristityn puolesta” (Helsingin ortodoksinen seurakunta, i.a)

Yleensä ruumiinavauksen suhteen toimitaan normaalin käytännön mukaisesti (Laukkanen, 2001, s. 21). Hautaus pyritään suorittamaan kolmen päivän aikana kuolemasta. Tämä ei kuitenkaan aina toteudu monista käytännön syistä. Hautajaisissa vainajan arkku on auki ja hautajaisvieraat käyvät hyvästelemässä edesmenneen suutelemalla häntä ja hänen rinnallaan olevaa ikonia tai ristiä.

2.2 Hindulaisuuden elämän ja kuoleman kierto

Tilastokeskuksen (2024) mukaan vuonna 2023 Suomessa hindulaiseen uskontoryhmään kuului 375 henkilöä. Suomessa asuvista hindulaisista osa on maahanmuuttajia ja osa Suomessa syntyneitä. Hindulaisuuden sisällä on monenlaisia ryhmiä, esimerkiksi ISKCON (Butters, 2018).

Intiassa samsara tarkoittaa elämän ja kuoleman kiertoa (Butters, 2018). Hindut uskovat, että elämä on kuolemaa ja uudelleensyntymistä. Inhimillisen elämän päämääränä on täydellisen jumalayhteyden saavuttaminen, jotta ihminen vapautuisi samsarasta ja tästä elämän kiertokulusta. Kuoleman lähestyessä vainajaa ei jätetä yksin. Läsä ovat yleensä perhe ja muut läheiset. Hindut toivovat yleensä yhden hengen huonetta, jotta he eivät

häiritsisi muita potilaita. Kuoleva ympäröidään uskonnollisilla symboleilla ja hänelle saate-
taan laulaa Hare Krishna -mantraa. Ihanne olisi kuolla kotona läheisten ihmisten ympä-
röimänä. Hindulaisuudessa kuoleman hetkeä pidetään tärkeänä, koska ihmisen karmisen
jatkumon uskotaan siirtyvän elämänkierrossa seuraavaan elämään.

Ahimsa, eli väkivallasta pidättäytymisen oppi, on keskeinen käsite hindulaisuudessa (Par-
tanen, 2007, s. 16). Se on eräänlainen hyve, ja siksi moni hindulainen pidättäytyy lihasta ja
suosii kasvipöytäruokavaliota. Osa hinduista kuitenkin syö lihaa kuten kalaa ja kanaa.
Lehmä on kuitenkin hinduille pyhä eläin, ja sen syöminen on kiellettyä.

Kuolleen kehon valmistelevat toiset bhaktat (Laukkanen, 2001, s. 100). Bhakta tarkoittaa
hindulaisuuteen uskovaa. Kuolevan suuhun laitetaan pyhiä tulasin lehtiä, koska niiden us-
kotaan suojelevan elämän jatkumoa. Vainaja puetaan vaisnava-vaatteeseen eli Visnun tai
Krishnan palvelijan vaatteeseen. Vaatteet eroavat miesten ja naisten välillä. Vainajan lait-
tajien toivotaan olevan samaa sukupuolta vainajan kanssa.

Hautajaisrituaalit eli antyeshtit ovat hindujen tärkeimpiä rituaaleja (Butters, 2018). Oikein
suoritetut hautajaisrituaalit takaavat vainajan sielulle onnistuneen siirtymisen kohti uutta
jälleensyntymää. Suomessa hindupappi suorittaa tarvittavat hautajaisrituaalit ennen kre-
matointia. Rituaali tehdään yleensä sairaalassa tai vainajan kotona. Hautauksessa suosi-
taan yleensä tuhkausta. Vainaja tulisi polttaa mahdollisimman pian kuoleman jälkeen. Suo-
messakin tuhkat pyritään toimittamaan Intiaan, ja siellä ne ripotellaan pyhään jokeen, ku-
ten Gangesiin. Jos tuhkat halutaan ripotella Suomeen, niin uurnalehto on sopiva paikka.
Hautauksen jälkeen on yleensä kahden viikon mittainen suruaika.

2.3 Muslimille islam on elämäntapa

Islam on maailman toiseksi yleisin uskonto kristinuskon jälkeen (Suomen evankelisluterilai-
nen kirkko, i.a). Islamin uskossa on yksi jumala Allah. Muslimien pyhä kirja on Koraani.
Muslimille islam ei ole pelkkä uskonto, vaan se on elämäntapa, johon kuuluu sharia eli

islamin lakien noudattaminen. Sharia pitää sisällään sekä moraalisia että rituaalisia velvollisuuksia. Osa näistä on yksityiselämään kuuluvia ja osa julkisia.

Suomessa muslimeja on ollut 1800-luvulta asti, ja viimeisen kymmenen vuoden aikana heidän määränsä on kaksinkertaistunut (Pauha & Konttori, 2022, s. 9). Tällä hetkellä muslimeja arvioidaan olevan Suomessa noin 130 000. Yhä useammat Suomen muslimeista ovat Suomessa syntyneitä tai Suomen kansalaisia. Muslimit ovat jo näkyvä osa suomalaista yhteiskuntaa. Suomen Muslimifoorumin (5.3.2025) mukaan Suomessa on jatkuvasti kasvava määrä islamin uskoon kääntyneitä suomalaisia.

Muslimiyhteisöissä suhtaudutaan kielteisesti siihen, että ihmistä pidetään keinotekosesti hengissä, esimerkiksi hengityskoneessa (Maiche, 2013, s. 95–96). Mikäli lääketieteellisesti pystytään todistamaan, että potilas ei hyödy tästä, voi hänet kytkeä pois hengityskoneesta. Eutanasia on ehdottomasti kielletty. Myös opiaattien käytöstä on hyvä keskustella saattohoidossa, koska monet tulkitsevat ne huumaaviksi aineiksi, mikä luokitellaan kielletyksi. Kiivunhoidossa ne saatetaan hyväksyä.

Kuoleman hetkellä muslimi yrittää itse lausua uskontunnuksen: ”Ei ole muuta jumalaa kuin Allah ja Muhammed on Hänen profeettansa”. Muslimit lausuvat tämän arabian kielellä, mutta tunnustuksen voi lausua muullakin kielellä (Maiche, 2013, s. 97). Muslimin kuollessa hänen sielunsa ei katoa, vaan siirtyy kuolleita ja eläviä erottavalle raja-alueelle. Sielu odottaa raja-alueella ylösnousemusta ja tuomiopäivää. Kolmannessa elämässä eli haudan elämässä muslimin tarvitsee vastata enkelten kolmeen kysymykseen. Kysymykset kuuluvat: *Mikä on uskontosi? Kuka on Jumala? Kuka on profeetta?* Kysymyksiin muslimin kuuluu vastata: *”Islam, Allah, Muhammed”*.

Yleensä omaiset ja muut läheiset pesevät ja pukevut vainajan (Maiche, 2013, s. 97–98). Muslimin kuollessa häntä hoitanut hoitaja sulkee hänen silmänsä, sitoo suun kiinni, sitoo jalat suorana yhteen ja laskee kädet ruumiin vierelle. Ruumis tulisi riisua vaatteista siten, että ainoastaan lantion seutu ja kasvot peitetään. Päälle laitetaan kuolinlakana, joka

peittää vainajan hyvin. Vainajan saa siirtää viileään huoneeseen, muttei kylmään ennen pesua.

Ruumiin peseminen ennen kylmiöön laittoa on Suomessa ongelmallista (Suomen Muslimifoorumi, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2025). Harvoin pesu onnistuu heti kuolintodistuksen kirjoittamisen jälkeen. Suomessa muslimivainajan peseminen tapahtuu yleisimmin ennen hautausta, ja ruumis on matkan varrella ollut kylmiössä ennen pesua. Muut kuin muslimit eivät voi suorittaa rituaalista pesemistä. Pesun suorittavat tavanomaisesti vainajan kanssa samaa sukupuolta olevat muslimit. Poikkeuksena vainajan aviopuoliso voi olla mukana pesussa.

Ensimmäisessä vaiheessa vainaja nostetaan istuvaan asentoon (Suomen Muslimifoorumi, henkilökohtainen tiedonanto, 5.3.2025). Vainajan ollessa istuvassa asennossa vatsaa painetaan varovasti, jotta mahdollisesti vatsassa ja suolistossa olevat eritteet tulevat ulos. Tämän jälkeen tehdään alapesut ja sitten rituaalinen pesu eli wudu, jossa pestään kädet kynärpäähän asti, suu, nenä, kasvot, pyyhkäistään hiukset ja korvat ja lopuksi pestään jalkaterät nilkkojen yläpuolelle asti. Pesu aloitetaan aina oikealta puolelta ja sitten siirrytään vasempaan puoleen. Wudun jälkeen tarvittaessa korvat, nenä ja suu peitetään pumpulilla. Näin vältetään ylimääräisen veden joutumista takaisin ruumiiseen. Wudun jälkeen vainajalle tehdään pariton määrä ns. isoja pesuja eli ghus. Koko vartalo pestään. Pesun etenemisjärjestys kuvataan taulukossa 1.

Ghus-pesun etenemisjärjestys (taulukko 1). (Suomen Muslimifoorumi, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2025)

1.	Pää
2.	Oikea puoli edestä ja sen jälkeen takaa (ensin kädet)

3.	Vasen puoli edestä ja sen jälkeen takaa (ensin kädet)
4.	Yllä mainittu toistetaan 3 kertaa. (1. pesu: saippua/sidri, 2.pesu: huuhtelu, 3. pesuvedessä kamferia)
5.	Kuivaus
6.	Hajusteen laittaminen niihin paikkoihin, mitkä osuvat maahan rukoiltaessa
7.	Kääritään käärinliinoin (jotka ovat luonnonmateriaalia). Jos vainaja on käynyt pyhiinvaelluksen, niin niitä kankaita voi käyttää käärinliinoina.

Ruumiinavaus sallitaan, jos se on välttämätöntä (Suomen Muslimifoorumi, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2025). Jos vainaja menee ruumiinavaukseen, niin pesu suoritetaan vasta tämän jälkeen. Elinluovutukseen liittyen muslimioppineilla on eriäviä mielipiteitä siitä sallivista mielipiteistä kieltäviin. Elinluovutuksesta on hyvä keskustella kuolevan potilaan ja heidän omaistensa kanssa mahdollisuuksien mukaan. Keskustelussa tulisi ottaa puheeksi kuolevan henkilön toive asian suhteen.

Raskaana olevan naisen kuoleman kohdalla sikiö on pelastettava, jos se on mahdollista (Maiche, 2013, s. 103–105). Sikiö haudataan samalla tavalla kuin lapsi. Sikiötä ei hävitetä, sillä polttohautaus on ehdottomasti kielletty. Jos raskaus on kestänyt lähes yhdeksän kuukautta, lapsivainaja pestään rituaalin mukaan ja haudataan kuin aikuinen. Jos raskaus on kestänyt vähintään neljä kuukautta, mutta alle yhdeksän kuukautta, lapsivainajaa ei tarvitse pestä rituaalin mukaan. Hautaus voi tapahtua ilman rukousmenoja.

Hautajaiset ovat yleensä lyhyet ja yksinkertaiset (Maiche, 2013, s. 107–108). Hautaus pyritään suorittamaan seuraavana päivänä kuoleman toteamisesta. Naiset eivät osallistu hautajaisiin, mutta voivat vieraila haudalla myöhemmin. Hautakynttilöitä ei polteta. Tuoreet kukat ovat harvinaisia, ja niitä ei saa laskea arkun päälle. Hautausmaata kohti ei saa rukoilla.

2.4 Juutalaisuuden hyveet ja Jumalan tahto

Juutalaisuudessa lähestytään kuolemaa, hautausta ja surua uskonnollisten, eettisten ja hengellisten näkökulmien kautta (Iwanowska & Rucinska, 2024, s. 75–76). Kuolema nähdään eräänlaisena siirtymänä, jonka Jumala on halunnut. Kuolemaa koskevat rituaalit tuovat lohtua eläville ja kunnioitusta vainajalle. Juutalaiset tavat kannustavat valmistumaan kuolemaan kaikilla tasoilla ja tekemään käytännön järjestelyjä jo varhain. Käytännön järjestelyt, kuten arkut, ovat yksinkertaiset, ettei yksittäisen vainajan erityisyyttä korosteta. Kuolevan hoitaminen on eräänlainen hyve juutalaisuudessa. Se ei ole pelkästään velvollisuus, vaan kunnia.

Juutalaisuus kieltää ehdottomasti eutanasian (Laukkanen, 2001, s. 88). Hengityskonehoidossa tulee huomioida, ettei koneen poiskytkemisellä aiheuteta tahallista kuolemaa. Hengityskonehoidolla ei kuitenkaan tule pitkittää hyvin sairaan potilaan elämää. Kuolevan oma toivomus ei riitä armokuoleman sallimiseen. Kipuun ja kärsimyksen tarkoitettut lääkkeet ovat sallittuja, vaikka ne nopeuttaisivatkin kuolemaa. Kuolevaa ei jätetä yksin, ja muilla juutalaisilla onkin uskonnollinen velvollisuus vieraila kuolevan luona. Kuolevalle toivotaan yhden hengen huonetta. Läheiset lukevat hänelle Tooraa ja psalmeja.

Potilas tulkitaan kuolleeksi, kun sydän- ja hengitystoiminta päättyy lopullisesti (Laukkanen, 2001, s. 88–89). Silloin vainajan pään läheisyyteen sytytetään kaksi kynttilää, mikäli tämä sallitaan kuolinpaikassa. Läheiselle pöydälle tuodaan vesilasi vainajan sielua varten. Huoneen peilit tulisi peittää kankaalla. Muuten vainaja valmistellaan normaalin käytännön mukaisesti hoitohenkilökunnan toimesta. Toiveena on, että vainaja laitetaan luonnolliseen

asentoon. Vainajan käsiä ei tule laittaa rinnan päälle ristiin. Kukkiin ja muihin symboleihin vainajan päällä suhtaudutaan kielteisesti, koska ne korostavat vainajan erityisyyttä.

Ruumiinavaus kielletään, ellei tälle ole hyvin painavat oikeuslääketieteelliset syyt tai avauksella säästettäisiin ihmishenkiä (Laukkanen, 2001, s. 89). Tällainen syy voisi olla erittäin harvinaisen sairauden tutkiminen. Polttohautausta ei hyväksytä. Hautaus on suoritettava perinteisesti viimeistään kolmen vuorokauden kuluessa kuolemasta mahdollisuuksien mukaan. Arkku on kaikilla juutalaisvainajilla samanlainen. Se on tehty höyläämättömistä laudoista. Siunaustilaisuudessa vainajan päälle laitetaan Pyhän maan multaa. Hautausseremonian voi suorittaa kuka tahansa juutalainen tai rabbi.

2.5 Romanit ovat sukurakkaita ja uskollisia toisilleen

Terveydenhuollossa esiintyy monenlaisia ongelmia romanien kanssa. Ne liittyvät pääasiassa kielellisiin ja laajempiin kulttuurisiin eroihin (Viljanen ym., 2007, s. 458–460). Eettisiä pulmia hoitohenkilökunnan ja romanitaustaisten potilaiden kanssa voi syntyä esimerkiksi kunnian ja häpeän tai puhtaan ja epäpuhtaan vastakkainasettelusta. Tämä voi olla osittainen syy sille, miksei romanit mielellään hakeudu terveydenhoitoon, koska he pitävät sairaaloita hyvin likaisina paikkoina.

Romanit kokevat tarttuvat taudit ja jatkuvan sairastelemisen häpeällisenä (Viljanen ym., 2007, s. 463). Romanikulttuurin keskeisimpiä eroja ovat myös romanien välinen yhteisöllisyys, uskollisuus toisilleen ja huolenpito toisistaan. Romanit haluavatkin yleensä osallistua potilaan perushoitoon, lakanoiden vaihtoon ja sairaalahuoneen siivoamiseen. Saattohoidossa olevan potilaan vieressä valvotaan yöt, ja kuoleman hetkellä läheiset pyrkivät olemaan läsnä. Romanit toivovat saattohoidossa olevalle yhden hengen huonetta, jotta läheiset eivät häiritsisi muita potilaita.

Romanikulttuurissa kuolema koetaan erittäin voimakkaasti ja syvästi (Suomen Romaniyhdistys: Ramona Schwarz, henkilökohtainen tiedonanto, 4.2.2025). Romanikulttuuri on

yhteisöllinen, eli perheeseen kuuluu paljon enemmän kuin ydinperhe. Myös sedät, tädit, enot, serkut ja isovanhemmat ovat perhettä. Tämä tarkoittaa sitä, että kuolemaisillaan olevaa potilasta tullaan katsomaan viimeisen kerran pitkienkin matkojen päästä. Romanit eivät anna kenenkään kuolla yksin. Hoitohenkilökunta sopii asioista yhteyshenkilön kanssa, joka välittää viestin muille yhteisön jäsenille. Uskonto liittyy vahvasti saattohoitoon: evankelisluterilaisen tai helluntaiseurakunnan pappi pyydetään käymään (Suomen Romaniyhdistys: Allan Lindberg, henkilökohtainen tiedonanto, 4.2.2025). Kuolevalle potilaalle tarjotaan mahdollisuutta ehtoolliseen ja rukouksiin.

Romanit haluavat yleensä osallistua vainajan pukemiseen (Viljanen ym., 2007, s. 465). Jos romanivainaja menee ruumiinavaukseen niin toivotaan, että avausjäljet peitetään mahdollisimman hyvin. Romanien omaiset tuovat yleensä puettavaksi valkoiset alusvaatteet, kerraston ja sukat, naiselle valkoisen alushameen ja paidan (Suomen romaniyhdistys: Ramona Schwarz, henkilökohtainen tiedonanto, 4.2.2025). Vainajan omaiset tuovat usein myös puhtaan valkoisen lakanan tullessaan. Jotkut saattavat pyytää hoitohenkilökuntaa avustamaan vainajan laitossa. Mahdollisen ruumiinavauksen jälkeen pidetään arkkujaiset eli vainajan pukijaiset. Vainaja puetaan valkoiseen, kuten edellä on kerrottu, ja lisäksi arkkuun laitetaan parhaat pitsilakanat sekä Raamattu. Monesti paljonkin läheisiä voi tulla katsomaan kuollutta ja saattamaan häntä kylmiöön. Hautajaiset vietetään hyvin perinteisesti, arvokkaasti ja kristillisesti (Suomen Romaniyhdistys: Allan Lindberg, henkilökohtainen tiedonanto, 4.2.2025). Ruoka ja kahvitus tarjotaan muistotilaisuudessa, jossa on uskonnollista musiikkia. Haudalle tuodaan kukkaseppeleet.

3 TYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Vainajanlaitto on osana hoitajien kliinistä osaamista. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on lisätä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tietoisuutta eri kulttuurien ja uskontojen tavoista kohdata lähestyvä kuolema ja laittaa vainaja. Kuolevaa potilasta tulee osallistaa hoidon suunnitteluun. Opinnäytetyön tuotoksena syntyy infograafi, joka käsittelee lähestyvää kuolemaa ja vainajanlaittoa eri kulttuurien näkökulmasta. Infograafi on suunnattu sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille, alan opiskelijoille sekä kaikille, jotka ovat kiinnostuneita eri kulttuureista. Se toimii konkreettisenä apuvälineenä tai tarkistuslistana osastoilla ja muissa paikoissa, joissa vainajia laitetaan. Infograafin avulla voidaan vähentää ennakkoluuloja ja asenteita, jotka kohdistuvat eri kulttuurien tapoihin kohdata kuolema ja laittaa vainaja. Samalla edistetään itsemääräämisoikeuden toteutumista hoitotyössä. Jokainen ansaitsee tulla laitetuksi viimeiselle matkalleen omien toiveidensa mukaisesti.

Tutkimuskysymys: Millaisia kulttuurisia erityispiirteitä liittyy lähestyvään kuolemaan ja vainajanlaittoon valituissa viidessä kulttuurissa.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tietoa ja tutkimuksia vainajanlaitosta eri kulttuurien näkökulmasta etsittiin alan painetuista kirjoista, artikkeleista sekä sähköisistä tietokannoista kuten Cinahl ja Medline. Hakuja tehtiin hakusanoilla: kuolema, kulttuuri, vainaja sekä uskonto. Osa hauista suoritettiin englannin kielellä.

4.1 Tiedonhankinta

Aineistoa kootessa, vertaillen ja ryhmitellessä on hyvä miettiä se, että löydetään syyt sille, miksi on valittu tämä aineisto ja osataan perustella valinta (Airaksinen ym., 2022). Kirjoitettu aineisto on hyvä välillä laittaa ulkoiseen arviointiin tai vertaisarviointiin. Arvioinnin jälkeen on hyvä pohtia ratkaisuvaihtoehtoja uudelleen ja perusteluita näille ratkaisuvaihtoehtoille. Tekstin työstäminen jatkuu edelleen. Tekstin ja itse tuotoksen valmistuttua vertaillaan vastaavuutta toisiaan kohtaan. Tekstiä kirjottaessa on hyvä pohtia sitä, miten tuoda tekstissä ilmi asiantuntemus tutkittavaa aihetta kohtaan. Tekstin viimeistelyvaiheessa tekstiä kiteytetään, varmistetaan, että teksti antaa käsityksen olennaisesta tietoperustasta, aineisto jäsenellään sekä valintamahdollisuudet ja ratkaisut on koottu. Viimeistelyvaiheessa on hyvä hyödyntää opponenttien arvioita. Lopuksi reflektoidaan työn aikana tapahtunutta omaa kasvua kohti asiantuntijuutta.

Osa tiedosta saatiin henkilökohtaisena tiedonantona, kun tehtiin kerätylle aineistolle member checking eli tulkinnan vahvistus kyseisen kulttuurin edustajalla. Henkilökohtainen tieto ei ole koskaan väärää tietoa (Airaksinen ym., 2022, s. 25). Henkilökohtaista tietoa tutkijan täytyy osata tarkastella tiedonantajan kokemusmaailman ja uskomusjärjestelmän kautta. Tiedon paikkansapitävyys yhdessä uskomusjärjestelmän kanssa vahvistaa tiedon uskottavuutta subjektiivisena tietona. Kun henkilökohtaisesti saatu tieto peilataan aikaisemmin tutkimuksessa saatuun tietoon, varmistuu luotettavuus ratkaisun perustaksi.

Opinnäytetyöhön kerättiin tietoa vainajanlaitosta eri kulttuurien näkökulmasta kirjallisuuskatsauksen avulla syksyllä 2024. Perehdyttiin viiteen Suomessa yleiseen tai yleistyvään vähemmistökulttuuriin, joista löydettiin tietoa eri kirjallisuuslähteistä. Suunnitelmana oli varmistaa tietojen paikkansapitävyys ja ajankohtaisuus haastattelemalla kyseisten etnisten ryhmien jäseniä. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina puhelimen ja sähköpostin välityksellä. Henkilökohtaista hindulaista tiedonantajaa ei saatu työhön mukaan monista yrityksistä huolimatta. Muihin kulttuuriryhmien edustajiin saatiin yhteys. Eri etnisten ryhmien jäsenet oikolukivat tekstin ja saivat laittaa korjaus- ja muokkausehdotuksia kyseisen kulttuurin tekstiin. Lisäksi muita sovellettuja aineistonkeruumenetelmiä olivat kyselyt ja arviointipalautteet.

4.2 Infograafin suunnittelu

Toiminnallinen opinnäytetyö (practice-based thesis) on yksi opinnäytetyyppi ja yksi kehittämisen tapa (Airaksinen ym., 2022). Toiminnallisen opinnäytetyön kehittämisen tavoitteena on ammatillinen tuotos, joka palvelee valittua kohderyhmää. Kohderyhmänä opinnäytetyössä voi olla esimerkiksi asiakkaat tai työntekijät tai oman organisaation tiimi. Toiminnallisessa opinnäytetyössä toimintasuunnitelman nimeäminen on hankalampaa. Strategiat ja lähestymistavat eivät aina toistu saman kaavan mukaan. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tavoitteet, tieteellisen tutkimuksen vaatimukset ja tutkimukselliset reunaehdot eivät toteudu, jotka ovat tyypillisiä taas tapaus- ja toimintatutkimukselle. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkija tai tutkijat näyttävät asiantuntijuuden kehittävällä ja tutkimuksellisella otteella tehdyllä tuotoksella. Tuotoksen mukana on raportti, jossa kuvataan perustellen tuotoksen lähtökohtia, valintoja sekä ratkaisuja.

Vainajanlaitto aiheena sai idean työelämästä. Huomattiin, että kaikilla ei ole tarvittavaa osaamista vainajanlaitosta. Sairaanhoidajien koulutusohjelmassa asia käytiin hyvin nopeasti läpi ja opetus jäi hyvin pintapuoliseksi. Alkuperäisessä suunnitelmassa tarkoituksena oli tehdä vainajanlaitosta video. Huomattiin kuitenkin, että vainajanlaitosta löytyy jo

useampi opetusvideo eri ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden tekemänä. Luovuttiin videosta ja päädyttiin eri kulttuurien huomioimiseen vainajanlaiton suhteen. Haluttiin kuitenkin pysyä toiminnallisessa opinnäytetyössä, ja lopullinen tuotos muovautui matkan varrella. (Vilkka ym., 2003, s. 16–17) mukaan hyvä aihe opinnäytetyössä on sellainen, joka juontaa ideansa koulutusohjelman opinnoissa ja on yhteydessä työelämään. Työelämästä saadun aiheen avulla pääsee ratkaisemaan työelämälähtöistä ja käytännön läheistä ongelmaa, joka tukee ammatillista kasvua.

Infograafi on vaikuttava työkalu, joka kertoo asiansa visuaalisena esityksenä (Turner, 2021). Visuaalinen esitys on helppo ymmärtää ja palauttaa mieleen, jos se on tehty hyvin. Sen tärkeimmät ominaisuudet ovat: hahmotelman luominen, selkeä otsikko, oikea fontti, oikeat värit, selkeys ja yksinkertaisuus, yhteenkuuluva grafiikka, helppolukuinen asettelu, brändäys sekä faktojen paikkansapitävyys. Infograafi kertoo asiansa yhdellä vilkaisulla (Luomanjoki, 2023). Se sisältää kuvia, kuvituksia, numeroita ja tekstiä. Hyvässä infograafissa tekstin osuus on pidettävä mahdollisimman pienenä. Kuvat kertovat enemmän kuin tuhat sanaa, ja siksi infograafi toimii tekstiä paremmin. Infograafissa tietoa täytyy priorisoida ja jäsenellä. Jos tieto ei mahdu yhteen näkymään, niin voidaan tehdä sarja infograafeja.

Infograafeista etsittiin tietoa sekä kirjallisuudesta että netistä. Saatiin selkeä käsitys, millainen on hyvä infograafi. Mietittiin, millainen infograafi sopisi juuri tähän opinnäytetyöhön parhaiten. Selvitettiin ohjeistuksia, miten infograafin toteutuksessa tulisi edetä. Infograafin suunnittelussa on tärkeää pitää mielessä kohderyhmä eli ketä varten tehdään ja mitä infograafilla halutaan viestittää. Sitten tehdään käsikirjoitus, joka etenee alustukseksi eli layoutiksi. Alustusta on syytä tutkia kriittisesti sekä harkiten sisällyttää tarvittavaa sanomaa ja grafiikkaa. Opinnäytetyön layoutia muokattiin vähitellen lyhyemmäksi, väreiltään selkeämmäksi, yhtenäisemmäksi ja tummemmaksi sekä asiakeskeisemmäksi. Kun infograafi vastasi tarkoitusta ja todettiin lähes valmiiksi, pyydettiin kollegoilta mielipiteitä vedoksesta

ennen varsinaista taittoa. Taitto tarkoittaa hienosäätöä sommitteluun, fonttien ja värien viimeistelyyn tehden infograafista mahdollisimman helppolukuisen ja ymmärrettävän.

Infograafin kohderyhmänä ovat suomalaiset sosiaali- ja terveysalan opiskelijat sekä hoitoalalla työskentelevät henkilöt. Kohderyhmään voi kuulua myös kulttuurisista erityispiirteistä, kuolemasta sekä vainajanlaitosta kiinnostuneita henkilöitä. Palautekysely infograafista kohdennettiin erään ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille. Palautekysely laadittiin myös englanniksi, koska osa kohderyhmän jäsenistä on englanninkielisistä opetusryhmistä. Kohderyhmän henkilöiden iällä tai sukupuolella ei ole merkitystä tuotoksen tai tutkimuksen suhteen, joten näitä asioita ei kohderyhmältä kysytty.

4.3 Infograafin toteutus

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena syntyi infograafi lähestyvistä kuolemasta ja vainajan laittamisesta eri kulttuurien näkökulmasta (liite 1). Infograafi on toteutettu sähköisessä muodossa PowerPoint-nimistä ohjelmaa hyödyntäen. Sähköisessä muodossa se on helppo tallentaa ja helposti löydettävissä. Sitä on myös helppo myöhemmin muokata ja jatkojalostaa. Tietoa, jota tämän työn infograafissa on, ei tarvita joka päivä. Infograafin ensimmäinen sivu esittelee aiheen ja valitut viisi kulttuuria, toinen sivu jaksottaa tapahtumat kolmeen pääryhmään: kuoleman lähestyessä, vainajanlaitto ja hautaus. Seuraavat sivut esittelevät jokaisesta kulttuurista näiden edellä mainittujen tapahtumien erityispiirteet ja muistettavat asiat. Infograafin selkeyttämiseksi värit on tarkasti valittu, ja mukana on kunkin kulttuurin symbolit.

4.4 Palautekyselyn suunnittelu ja palautteen kerääminen

Tietosuojan noudattaminen kuuluu jokaiseen tutkimukseen, vaikka kysely olisi tarkoitus tehdä nimettömänä (Luoto, 2009). Mitä yksityiskohtaisempi tutkimus on, sitä tarkempi lupa kyselyyn vastanneilta vaaditaan. Ammattikoulujen rehtorineuvosto Arene, (2018, s. 10)

ohjeistaa opinnäytetyön kirjoittajaa miettimään sitä, että käsitteleekö hän henkilötietoja. Henkilötiedoilla tarkoitetaan kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan henkilöön liittyviä tietoja. Henkilötietojen käsittelylle tulee olla aina tietosuojalain tai -asetuksen mukainen käsittelyperuste. Tutkija pohtii, onko henkilötietojen käsittely tutkimuksen kannalta tarpeellista.

Kyselyn kysymysten tulisi olla osuvia eli valideja (Luoto, 2009) Osuvuus varmistetaan siten, että kyselyn kysymykset vastaavat siihen mihin kyselyssä halutaan saada vastauksia. Kyselyn kysymysten tulisi olla selkeitä ja yksinkertaisia. Kysymyksen ollessa epäselkeä lisääntyy riski vastaamattomuuteen ja vastaajan omaan tulkintaan.

Palautetta haluttiin kerätä toteutetusta infograafista sosiaali- ja terveysalan opiskelijoilta. Heitä varten laadittiin Forms-kysymyspatteristo. Sähköisessä kyselyssä selvitettiin infograafin käytännöllisyyttä, tarvetta, selkeyttä ja visuaalista yleisilmettä. Kysely lähetettiin erään ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille. Kysely lähetettiin yhdessä infograafin koeversion kanssa opiskelijoille sähköpostitse opettajan välityksellä. Infograafin koeversiosta saatiin palautetta ja muokkausehdotuksia myös kollegoilta sähköpostin välityksellä. Kyselystä saatu palaute on alapuolella olevissa kappaleissa analysoituna. Kyselyn runko (liite 2) koostuu kahdeksasta kysymyksestä. Neljä kysymystä on suljettuja, kaksi kysymystä koostui numeerisesta arvioinnista, ja loput kaksi kysymystä olivat avoimia kysymyksiä.

4.5 Palautteen analysointi

Laadullisissa tutkimuksissa sisällönanalyysi on käytetyin analyysimenetelmä (Elo & Kynäs, 2008). Sisällönanalyysi on toteutettavissa joko aineistolähtöisesti eli induktiivisesti tai teorialähtöisesti eli deduktiivisesti. Päävaiheet sisällönanalyysissä ovat valmistelu-, analysointi- ja raportointivaihe. Valmisteluvaiheessa perehdytään aineistoon ja valitaan analysointisyksikkö. Analysointisyksikköjä valitessa aineisto pilkotaan ja segmentoidaan. Aineisto

voidaan myös koodata esimerkiksi luokittelurungon mukaan. Koodattu aineisto on taulukoitavissa ryhmitellen esimerkiksi ylä- ja alaluokkiin tai pelkistykseen ja suoriin lainauksiin. Sisällönanalyysia voidaan käyttää lähes kaikkeen materiaaliin, jota voidaan dokumentoida kirjalliseen muotoon. Tavoitteena palautteiden analysoinnissa oli kuvata tutkimusmateriaali tiivistetysti ja pelkistetysti. Aineistolähtöisessä analyysissä tutkijat tuottavat luokittelun itse omaan aineistoonsa perustuen. Muodostettujen luokkien tulee vastata asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Sisällönanalyysin luotettavuus todennettavissa onnistuneella raportoinnilla. Tulosten auki kirjoittamisen lisäksi lukijan on saatava riittävä kuvaus tiedonantajista, aineistonkeruusta, sekä analyysiprosessin etenemisestä.

5 TULOKSET

Tulosten esittely on raportin tärkein osa. Tässä raportissa esitellään saadut palautteet kahdessa eri ryhmittelyssä. Ensimmäinen ryhmittely on kollegoilta saatu palaute, ja toinen ryhmittely koskee sähköisen kyselyn tuloksia. Kollegoilta saadut palautteet on kirjoitettu auki ja palautteisiin on reagoitu heti, kun ne on saatu. Sähköisen kyselyn analysointitapa on esitelty kyseisen kappaleen alussa.

5.1 Saatu palaute kollegoilta

Kaksi sairaanhoitajakollegaa tutustui opinnäytetyöhön ja infograafiin. Toinen sairaanhoitajista piti heti näkemästään, ja toinen olisi toivonut infograafiin kirkkaampia värejä. Asian vakavuuden vuoksi värimaailma haluttiin pitää tummempana ja murrettuna. Molemmat kokivat tarvetta tälle työvälineelle ja lisäsivät heidän varmuuttaan vähemmistöjen kuolevien hoitamisessa. Yksi lääkäri piti opinnäytetyön aihetta tärkeänä ja ajankohtaisena. Lääkäri kiinnitti huomionsa toistoihin, joita infograafissa oli siinä vaiheessa paljon. Tämän jälkeen toistoja karsittiin pois.

5.2 Sähköisen kyselyn numeraalinen arviointi liittyen infograafiin

Sähköisessä kyselyssä käytettiin induktiivista sisällön analysointitapaa. Aineistoon oli perehdytty jo viime syksystä lähtien. Kyselyn kohderyhmäksi valikoitui tutkimusluvan mukaisesti erään ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijoita. Sähköinen kyselylomake laadittiin kohderyhmää ajatellen. Kun vastaukset olivat analysoitavissa, saatua aineistoa pilkottiin ja tuloksia alettiin kirjoittamaan auki. Kyselyyn saatiin vastauksia yhdeltätoista sairaanhoitajaopiskelijalta. Vastauksia tarkasteltaessa voidaan todeta, että suurempi vastausmäärä olisi voinut lisätä hajontaa vastauksille ja viimeiseen avoimeen kysymykseen olisi ehkä saatu sanallisia vastauksia enemmän.

Kaikki vastaajat olivat ymmärtäneet kyselyn olevan osa opinnäytetyöprosessia ja sen, että vastaukset käsitellään anonyymeina. Toisessa kysymyksessä kysyttiin, onko vainajanlaitto sinulle ennestään tuttua? 91 %:lle vastaajista eli 10/11 vainajanlaitto oli ennestään tuttua. Täysin uutta asia oli yhdelle vastaajista, eli 9 %:lle. Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin, opitko jotakin uutta? 91 % vastaajista eli 10/11 ilmoitti oppineensa infograafista uusia asioita. 9 % eli 1/11 ei löytänyt mitään uutta asiaa. Neljäntenä kysymyksenä oli Likert-asteikolla vastattava kysymys, kuinka selkeänä infograafia pidettiin. Viisi vastaajista (45 %) piti erittäin selkeänä, Viisi vastaajista (45 %) piti selkeänä ja yksi vastaajista ei ollut oikein mitään mieltä. Keskiarvoksi tuli siis 4,36. Kukaan ei vastannut viidenteen kysymykseen, johon tuli vastata vain siinä tapauksessa, jos jokin asia infograafista jäi epäselväksi. Kuudes kysymys koski infograafin ulkonäköä: Koettiinko se miellyttäväksi? Kuusi vastaajaa (55 %) piti infograafia erittäin miellyttävänä ja viisi vastaajaa miellyttävänä (45 %). Keskiarvoksi ulkonäöstä tuli 4,55. Seitsemäs kysymys koski tekstityksen selkeyttä. Selkeäksi tekstityksen koki 10/11 vastaajista eli 91 %. Yksi vastaajista ei pitänyt tekstitystä selkeänä (9 %). Viimeisenä oli avoin kysymys, jossa pyydettiin palautetta infograafista. Yhdeksän vastasi avoimeen kysymykseen. Nämä vastaukset on koottu seuraavaan taulukkoon.

Palautekyselyn kohdan 8. vastaukset (taulukko 2).

Pelkistykset	Suorat lainaukset
Helppolukuisuus	<p>Selkeä pohja</p> <p>Hyvä oli</p> <p>Pienin teksti oli tosi pienellä</p> <p>Sitä oli helppo lukea</p>
Tarpeellisuus	<p>Mielestäni siinä oli hyvin otettu huomioon eri kulttuurien eri tavat. Oppi hyvin uutta tietoa.</p> <p>Hyvin oli tietoa</p> <p>Hyvin uusia asioita</p>
Visuaalisuus	<p>Infograafi oli kattava ja selkeä</p> <p>Mielenkiintoinen</p>

6 POHDINTA

Tämä opinnäytetyö merkittävä oppimiskokemus, jonka aikana on kehitytty tutkijoina monin tavoin. On opittu suunnittelemaan tutkimusprosessia, mikä on auttanut ymmärtämään tieteellisten tutkimusten rakennetta ja vaatimuksia. Opittiin käyttämään erilaisia tutkimusmenetelmiä, keräämään ja analysoimaan aineistoa sekä arvioimaan saatuja tuloksia ja lähteitä kriittisesti. Kehitystä näkyy myös siinä, että tutkimustuloksia opittiin tulkitsemaan aiempaa syvällisemmin. Ajatukset osataan perustella selkeästi, ja väitteet perustuvat aina tieteellisesti todistettuun tutkimustietoon. Tämä työ on opettanut työskentelemään vastuullisesti. Prosessi on auttanut tunnistamaan omia vahvuuksia ja kehitettäviä asioita.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä infograafi vainajanlaitosta eri kulttuurien näkökulmasta ja työ eteni pääpiirteittäin näin: Valittujen etnisten kansanryhmien menettelyt kuolevien suhteen selvitettiin tutkimalla kirjallisuutta ja varmennettiin henkilöhaastattelujen ja palautteiden perusteella. Työ eteni johdonmukaisesti tutustumisella valittuihin kulttuureihin. Selvitettiin työn aikana, miten ja mistä saa tietoja, hankittiin tietoa, analysoitiin sitä ja varmistettiin sen oikeellisuus. Välillä tietojen saannissa oli viiveitä, mikä vaikutti työn etenemiseen. Vuodenvaihteessa aineiston ollessa lähes valmis oli infograafin tekemisen aika. Sen tekeminen opeteltiin. Infograafiluonnoksen valmistuttua testattiin sen toimivuus opiskelijakyselyllä. Vastausten perusteella viimeisteltiin toiminnallinen työ. Tavoitteet saavutettiin, vaikka aihe ei ollut helppo toteuttaa. Infograafi on toimiva ja ainutlaatuinen. Työlle ei ollut erikseen sovittua aikataulua, mutta tavoitteena oli, että työ valmistuu toukokuussa 2025.

6.1 Eettisyys ja luotettavuus

HTK eli Hyvä tieteellisen käytäntö koostuu menettelytavoista, joilla ylläpidetään tieteellisen toiminnan koko elinkaaren ajan hyvää tieteellistä käytäntöä TENK, (2023, s. 11–12). HTK:n peruseriaatteisiin kuuluu rehellisyys, luotettavuus, arvostus ja vastuunkanto.

Rehellisyys varmistetaan olemalla avoimia, oikeudenmukaisia, puolueettomia, eikä mitään asiaan kuuluvaa salata. Luotettavuus huomioidaan varmistamalla toiminnan laatu jo suunniteltaessa opinnäytetyötä ja kartoittamalla voimavaroja. Luotettavuus huomioidaan myös menetelmissä sekä analyysissä. Arvostukseen kuuluu osoittaa arvostusta kollegoita, muita tutkijoita, yhteiskuntaa ja kulttuuriperintöä kohtaan. Arvostus säilyy muun muassa merkittävällä lähdetiedot oikein. Vastuunkanto toteutuu kantamalla vastuu hyvästä tieteellisestä toiminnasta koko opinnäytetyöprosessin ajan. Tieteellinen toiminta suunnitellaan, toteutetaan ja dokumentoidaan huolellisesti avoimen tieteen periaatteita noudattaen. Opinnäytetyötä tehdessä ei plagioida tai käytetä muita vilpillisiä keinoja.

Palautekysely tehtiin anonyymisti. Kyselyssä henkilötietoja ei käsitelty lainkaan, koska tälle tutkimuksen kannalta ei ollut tarvetta. Tutkimuksen kannalta ei tarvittu tutkimukseen osallistuvien nimiä tai tietoa heidän iästänsä. Arenen (2018, s. 10) mukaan henkilötietojen käsittelylle tulee aina tietosuojalain tai tietosuoja-asetuksen mukainen käsittelyperuste. Vain tutkimuksen tarkoituksen kannalta tarpeellisia tietoja saa käsitellä.

Palautekyselyn alhainen vastausten lukumäärä heikentää kyselystä saatujen tuloksien luotettavuutta. Palautekyselyn ongelmana on mahdollisesti kyselyyn vastanneiden kato. Tarkkaa tietoa niiden opetusryhmien koosta, joille opettaja palautekyselyn on jakanut, ei ole. Uskalletaan arvioida, että vastanneita on ollut kuitenkin alle 60 % kohderyhmästä. Luodon (2018) mukaan tulokset tällöin saattavat olla valikoituja, ja näiden tulosten tulkinta tulee tehdä hyvin kriittisesti. Katoa olisi voitu ehkäistä lähettämällä muistutus kyselyyn osallistumisesta tai pidentämällä kyselyn vastausaikaa.

Ilman reliabiliteetin ja validiteetin huomioimista työn luotettavuus jää huonoksi (Kananen, 2019, s. 31–32). Tutkimusasetelmassa tulee olla suunnitelma tehtynä luotettavan tiedon takaamiseksi, näin saadaan mahdollisimman oikea tutkimustulos. Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimuksen tulosten pysyvyyttä. Validiteetti tarkoittaa sitä, että aineisto vastaa tutkimusongelmaan eli tutkitaan oikeita asioita. Validiteetilla on myös vaikutusta aineiston analyysin kanssa, jotta se tehdään oikein.

Aineistotriangulaatio toimii entisestään luotettavuuden lisääjänä (Kananen, 2019, s. 33). Triangulaatiossa tietoa kerätään eri lähteistä ja tätä verrataan keskenään omaan tulkintaan tai tukevatko lähteet toinen toisiaan. Aineistot voivat olla keskenään eri muotoisia ja eri lähteistä peräisin. Vahvistusta saadaan lisää esitetyille väitteille kerätyllä todistusaineistolla eli evidenssillä. Mitä enemmän on todisteita esitetyn väitteen takana, sitä uskottavampi ja luotettavampi väite on. Oleellisesti todisteiden takana on hyvä muistaa se, että tulokset täytyy johtaa oikein aineistosta, jotta tulkinnan ristiriidattomuus säilyy.

Tutkimukselle tehtiin member checking eli tulkinnan vahvistus. Valitun kirjallisen aineiston tueksi saatiin vielä henkilöhaastatteluita eri kulttuurien vaikuttavilta edustajilta. He tarkistivat ja korjauttivat osaltaan opinnäytetyön tekstiä. Muokkaukset tehtiin alkuperäiseen tekstiin ja korjattu teksti lähetettiin vielä tarkistettavaksi informanteille. Näin varmistettiin, että heidän korjausehdotuksensa oli ymmärretty oikein ja informantit vahvistivat tehdyt muokkaukset. Näin työstä saatiin mahdollisimman ajantasainen ja luotettava, vaikka osa kirjallisista lähteistä olikin vanhempaa tuotantoa. Tulkinnoissa kirjallisen aineiston ja kulttuurin edustajien kesken oli pieniä ristiriitoja. Ristiriitoja oli eniten hautaamiseen ja vainajanlaittoon liittyvissä asioissa. Loppuvaiheen hoidosta lähteet olivat yksimielisiä.

Opinnäytetyö lisäsi tietoutta muista kulttuureista, mutta se toi mukanaan myös eettisiä ristiriitoja. Isona kysymyksenä heräsi etenkin se, miksi meillä Suomessa on tapana säilöä pitkään vainajaa kylmiössä. Hautaustoimilain 457/2003, 1. luvun 2 §:n mukaan vainajan ruumis on ilman aiheetonta viivytystä haudattava tai tuhkattava. Monissa kulttuureissa vainaja olisi opinnäytetyössä käytettyjen tietolähteiden mukaan saatettava hautaan kolmen päivän sisällä. Suomessa ajat venyvät käytännössä helposti kuukauteen.

Opinnäytetyön lähdekirjallisuudessa oli lieviä poikkeamia toisiinsa nähden, minkä vuoksi kirjallisuutta tuli luettua ja etsittyä paljon laajemmalti kuin lopullisen työn lähdemateriaali antaa ymmärtää. Lähteiden valitseminen vaatiikin hyvää arviointikykyä koskien niiden käyttöä, luotettavuutta, kattavuutta ja vastaavuutta omaan opinnäytetyön suhteen (Seinäjoen ammattikorkeakoulu (SEAMK), (i.a). Yksiselitteisesti on vaikeaa arvioida sitä,

millainen on hyvä ja luotettava lähde opinnäytetyöhön. Lähteitä arvioitaessa on hyvä kuitenkin kiinnittää huomiota tiettyihin asioihin. Näitä ovat kirjoittajan tunnettavuus, tiedon taustayhteisö, asiantuntemus, kokemus, ajantasaisuus ja tiedon alkuperäisyys.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavan ilmiön syvä ymmärrys on keskiössä. Aineiston riittävä koko eli saturaatio saavutettiin, kun eri aineistossa jotkut asiat alkoivat toistamaan itseään. Saturaatiota vahvisti vielä tulkinnan vahvistukset. Opinnäytetyön ansiosta saatiin olla yhteydessä moniin asiantuntijoihin ja eri kulttuurien edustajiin. Arvokkaiden tietojen lisäksi on voitu tutustua kansanryhmien perinteisiin ja traditioihin. Kiitetään avusta eri alojen asiantuntijoita, kollegoita, kyselyyn osallistuneita ja informantteja.

Tutkimus on toteutettu monimenetelmällisesti. Teoreettinen viitekehys on hankittu painetuista kirjoista ja muista verkkolähteistä. Teoreettisen viitekehysten pohjalta tehtiin tuotoksena infograafi. Pyrkimyksenä on ollut kuvata eri kulttuurien piirteitä lähestyvistä kuolemasta ja vainajanlaitossa mahdollisimman laaja-alaisesti. Infograafin laadullisena kriteerinä oli kattava ja nykyaikaan päivitetty aineisto. Aineiston paikkansapitävyyden vuoksi tekstiosuus tarkistutettiin kunkin kulttuurin edustajilla. Pyrittiin ilmaisemaan infograafissa kulttuureiden pääkohdat vainajanlaitosta yksinkertaisesti ja selkeästi. Tavoitteeksi asetettiin luoda myös visuaalisesti miellyttävä kokonaisuus.

6.2 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Suomen lakiin on kirjoitettu, että jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla asiakkaalla ja potilaalla on oikeus saada ilman syrjintää hänen terveydentilansa vaatimaa terveyden- ja sairaanhoitoa (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992). Terveyden- ja sairaanhoito tapahtuu kuitenkin käytettävissä olevien resurssien mukaan. Käytännön esimerkkinä miespotilas voi esittää toiveen, että haluaa hoitajien olevan samaa sukupuolta. Syy tällaiseen toiveeseen voi olla esimerkiksi uskonto. Resursseja ei kuitenkaan aina ole

miessukupuolisiin hoitajiin naisvaltaisella alalla. Potilaan kulttuuriset, uskonnolliset ja yksilölliset tarpeet on kuitenkin huomioitava ja mahdollisuuksien mukaan toteutettava häntä hoidettaessa.

Suomi kansainvälistyy ja monikulttuurisuus lisääntyy Suomessa. Opinnäytetyön tuotos koettiin tarpeelliseksi ja opinnäytetyön tulosten pohjalta infograafi toimi selkeänä alustana sairaanhoitoalan opiskelijoille. Alustavien kyselyiden mukaan se tulee olemaan sitä myös hoitohenkilökunnalle. PowerPoint-muodossa infograafia on jatkossa helppo muokata, esimerkiksi lisäämällä eri kulttuureja tai kääntämällä tuotos englanninkieliseksi. Tässä opinnäytetyössä haasteita toivat käytettävissä olevan kirjallisuuden ikä, infograafi terminä ja toteutustapana sekä eri kulttuurien odotukset ihmiselämän loppuvaiheiden hoidosta. Kulttuurit ja traditiot muuttuvat ja kehittyvät hitaasti mikä lisää luomamme infograafin pitkäaikaista käytettävyyttä.

Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin lähestyvään kuolemaan ja vainajanlaittoon liittyviä erityispiirteitä eri kulttuurien näkökulmasta. Jatkotutkimuksissa olisi hyödyllistä syventää ja laajentaa tarkastelua ottamalla mukaan useampia kulttuureja, jolloin vertailu voisi tuottaa vielä kattavampaa ymmärrystä kulttuurisista eroista ja yhtäläisyyksistä saattohoitotilanteissa ja vainajien laittotavoissa. Lisäksi työn kääntäminen englanniksi voisi mahdollistaa laajemman kansainvälisen lukijakunnan tavoittamisen sekä edistää kulttuurienvälistä keskustelua hoitotyön käytännöistä. Tulevassa tutkimuksessa olisi myös kiinnostavaa selvittää kulttuurisia erityispiirteitä muissa hoitotyön osa-alueissa, kuten kivunhoidossa ja erityisesti opioidien käytössä, jotka voivat herättää erilaisia asenteita ja toimintatapoja kulttuuritaustasta riippuen.

LÄHTEET

Airaksinen, T., Kostamo, P., & Vilka, H. (2022). Kirjoita itsesi asiantuntijaksi: Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Art House Oy.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto (Arene). (21.5.2018). Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. https://arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2025/AMMATTIKORKEAKOULUJEN_OPINNÄYTETÖIDEN_EETTISET_SUOSITUKSET_2025.pdf?t=1739803988

Butters, M. (8.1.2018). Kuolema hindulaisessa ja buddhalaisessa traditiossa. Teologia.fi.. <https://teologia.fi/2018/01/kuolema-hindulaisessa-ja-buddhalaisessa-traditiossa/>

Coolen, P. (1.3.2012). Cultural Relevance in End-of-Life Care. EthnoMed. <https://ethnomed.org/resource/cultural-relevance-in-end-of-life-care/>

Elo, S. & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process: Journal of Advanced Nursing (s. 107-115)

Hautaustoimilaki 457/2003. <https://finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/2003/457/ajantasa/2015-08-07/fin>

Helsingin ortodoksinen seurakunta. (i.a). Tietoa jumalanpalveluksista. <https://www.hos.fi/jumalanpalvelukset/tietoa-jumalanpalveluksista/>. (Saatavilla 18.11.2024)

Hiltunen, P. & Hänninen, J. (2015). Kuolema ja siihen liittyvät toimenpiteet eri uskonnoissa. Duodecim oppiportti. Oppikirjat. Palliatiivinen hoito.

Iwanowska, J. & Rucinska, M. (25.1.2024). Death, Burial and mourning in Judaism. Palliative Medicine in Practice (s. 75-81). <https://doi.org/10.5603/pmp.97974>

Kananen, J. (2019). Opinnäytetyön ja pro gradun pikaopas: Avain opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittamiseen. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu.

Kivimäki, P. (2015). Monikulttuurinen kuolema. Tietoa kuoleman kohtaamisesta eri kulttuureissa sairaaloiden henkilökunnalle. <https://kapy.fi/wp-content/uploads/monikulttuurinen-kuolema.pdf> [saatavissa 5.3.2025].

- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>
- Laukkanen, M. (2001) 2.painos Monikulttuurinen kuolema. SMS-tuotanto.
- Luomajoki, N. (9.2.2023) WTF design: Infograafi viestinnän tukena. Haettu 3.2.2025.
<https://www.wtfdesign.fi/blogi/infograafi-viestinnan-tukena>
- Luoto, R. (2009) Kyselytutkimuksen suunnittelu. (15/2009). Lääketieteellinen Aikakausikirja. Duodecim. <https://www.duodecimlehti.fi/duo98221>
- Maiche, A. (2013). Muslimi potilaana ja asiakkaana Suomessa. (2. painos). Into Kustannus.
- Partanen, R. (2007). Maahanmuuttajien ruokavaliot ja ravitsemus. Dieettimedia Oy. Helsinki
- Pauha, T., & Konttori, J. (2022). Suomalaiset muslimit. Gaudeamus
- Rautava-Nurmi, H., Westergård, A., Henttonen, T., Ojala, M. & Vuorinen, S. (2020). Hoitotyön taidot ja toiminnot. Sanoma Pro Oy
- Roman, G., Gramma, R., Enache, A., Parvu, A., Ioan, B., Moisa, S., Dumitras, S. & Chirita, R. (25.10.2012). Dying and Death in Some Roma Communities: Ethical Challenges. J Immigrant Minority Health, 16, 290-300. <https://doi.org/10.1007/s10903-012-9738-8>
- Suomen Sairaanhoidajat (2020) Sairaanhoidajan eettiset ohjeet.
<https://sairaanhoidajat.fi/wp-content/uploads/2020/01/Sairaanhoidajien-eettiset-ohjeet.pdf>
- Seinäjoen ammattikorkeakoulu (SEAMK). (i.a). Kirjallisten töiden ohje.
<https://seamk.libguides.com/KirjallistenToidenOhje>
- Suomen Evankelis-Luterilainen Kirkko. Uskonnot Suomessa: Islam.
<https://evl.fi/sanasto/islam/>[saatavissa 6.3.2025].
- Suomen ortodoksinen kirkko. (i.a). Ortodoksisuus Suomessa. <https://ort.fi/>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. PDF-

dokumentti.https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf [viitattu 10.12.2024].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022). Kulttuurisesti moninainen Suomi. <https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kulttuurisesti-moninainen-suomi>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023). Oikeuslääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen. <https://thl.fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/oikeuslaakinta/kuolemansyyn-selvittaminen/oikeuslaaketieteellinen-kuolemansyyn-selvittaminen>

Tilastokeskus. (29.4.2025). Kuolleet 2024. <https://stat.fi/tilasto/kuol>

Tilastokeskus. Uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumisen iän ja sukupuolen mukaan 1990–2023.

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vaerak/statfin_vaerak_pxt_11rx.px/table/tableViewLayout1/

Tilastokeskus. (2025). Väestö ja yhteiskunta: Väestön ikärakenne 31.12.2024 ja väestöennuste 2075. https://stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html?gsid=0a8ac52d-1d0d-4d83-a4c0-e57d154323fb - vaeston-ikarakenne

Turner, D. (2021). 10 tips for a great infographic. Novelist. Ebsco. <https://www.ebsco.com/blogs/novelist/10-tips-great-infographic>

Viljanen, A., Hagert, T. & Blomerus, S. (2007). Romanit suomalaisessa terveydenhuollossa: tasa-arvon ansat. 123(4). Lääketieteellinen Aikakausikirja Duodecim. <https://www.duodecimlehti.fi/duo96300>

Vilka, H. & Airaksinen, T. (2003). Toiminnallinen opinnäytetyö (2. painos). Tammi.

LIITTEET

Liite 1. Infograafi

Liite 2. Palautekyselyn runko

Liite 1. Infograafi

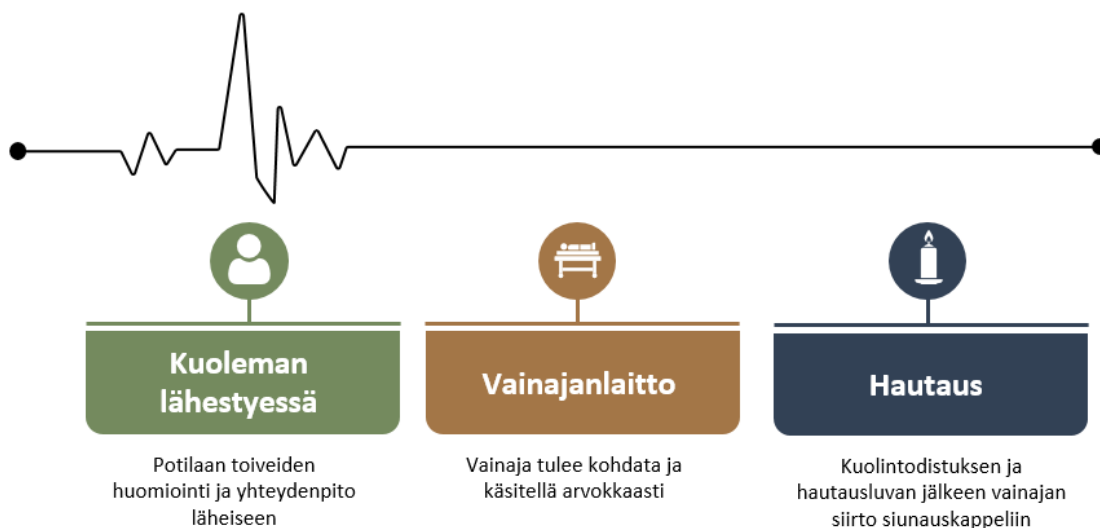
Lähestyvä kuolema ja vainajanlaitto eri kulttuurien näkökulmasta

Kaikille yhteistä: Kuolevalle toivotaan rauhallista yhden hengen huonetta

© Marika Siikakoski ja Hilja Holma 2025

Arvokas kuolema kulttuuriin katsomatta

© Marika Siikakoski ja Hilja Holma 2025

1. Ortodoksit

Kuoleman lähestyessä

Omaan kuolemaan halutaan valmistautua, jos mahdollista

© Marika Siikakoski ja Hilja Holma 2025

Muista nämä

1. Ehtoollinen Vain ortodoksinen voi suorittaa

2. Sairaanhoidon Vain ortodoksinen voi suorittaa

1. Ortodoksit

Vainajan laitto

Siirtyminen ajallisesta elämästä kohti iankaikkisuutta.

© Marika Siikakoski ja Hilja Holma 2025

Muista nämä

1. Kätet Vainajan kätet asetellaan rinnalle kupiksi, johon laitetaan kuva Jeesuksesta tai Neitsyt Mariasta.

2. Kaula Vainajan kaulalle metallinen risti.

3. Otsa Vainajan otsan ympärille sidotaan otsanauha, jossa lukee "Pyhä Jumala, pyhä väkevä, pyhä kuulematon, armahda meitä."

4. Muistotilaisuus Vainajalle voidaan pitää muistopalvelus ennen kylmiöön viemistä.

5. Lakana Vainajan peittävään lakanaan voidaan taitella ristikuvio ja kukkia rinnalle.

1. Ortodoksit

Hautaus

Hautajaisissa rukoillaan paljon vainajan kuolemattoman sielun puolesta.

Muista nämä

1. **3 päivän kuluessa** Hautaus pyritään suorittamaan kolmen päivän kuluessa kuolemasta
2. **Arkun kansi** Hautajalsten ajan arkun kansi on auki.

2. Hindut

Kuoleman lähestyessä

Kuoleman lähestyessä vainajaa ei jätetä yksin. Kuoleman hetkeä pidetään tärkeänä, koska ihmisen karmisen jatkumon uskotaan siirtyvän elämänkierrossa seuraavaan elämään.

Muista nämä

1. **Ei yksin** Kuoleman lähestyessä vainajaa ei jätetä yksin.
2. **Symbolit** Kuoleva ympäröidään uskonnollisilla symboleilla.
3. **Hare Krishna** Hänelle saatetaan laulaa Hare Krishna mantraa
4. **Suu** Kuolevan suuhun laitetaan Pyhiä Tulasin lehtiä, koska niiden uskotaan suojelevan elämän jatkumoa.

2. Hindut

Vainajan laitto

Vainaja puetaan Vaisnava-vaatteeseen. Vainajan laittajien toivotaan olevan samaa sukupuolta vainajan kanssa.

Muista nämä

1. **Pukeutuminen** Vainaja puetaan Vaisnava-vaatteeseen eli Visnun tai Krishnan palvelijan vaatteeseen.
2. **Hoitajan sukupuoli** Toivotaan naishoitajaa naiselle ja miehelle mieshoitajaa.
3. **Rituaali** Hindupappi suorittaa tarvittavat hautajaisrituaalit ennen krematointia. Rituaalit tehdään yleensä sairaalassa.

2. Hindut

Hautaus

Oikein suoritettut hautajaisrituaalit takaavat vainajan sielulle onnistuneen siirtymisen kohti uutta jälleensyntymää.

Muista nämä

1. **Tuhkaus** Hautauksessa suositetaan tuhkausta. Tuhkat sirotellaan uurnalehtoon.
2. **Nopea aikataulu** Vainaja tulisi polttaa mahdollisimman pian kuoleman jälkeen.

3. Muslimit

Kuoleman lähestyessä

Kuoleman hetkellä muslimi yrittää lausua uskon tunnuksen "Ei ole muuta jumalaa kuin Allah ja Muhammed on Hänen profeettansa".

Muista nämä

- 1. Hengissä pitäminen** Kelnotekoisesti hengissä pitämiseen suhtaudutaan kielteisesti.
- 2. Opiaatit** Opiattien käytöstä saattohoidossa tulee neuvotella omaisten kanssa, koska ne saatetaan tulkita huumaaviksi kielletyiksi aineiksi.
- 3. Uskon-tunnustus** Kuoleman hetkellä muslimi yrittää lausua uskon tunnuksen "Ei ole muuta jumalaa kuin Allah ja Muhammed ja heidän profeettansa". Lausutaan yleensä arabiaksi.

3. Muslimit

Vainajan laitto

Muslimin kuollessa hänen sielunsa ei katoa vaan siirtyy kuolleita ja eläviä erottavalle raja-alueelle. Sielu odottaa raja-alueella ylösnousemista ja tuomipäivää.

Muista nämä

- 1. Pesu** Omaiset ja muut läheiset pesevät ja pukevat yleensä vainajan. Pesu tehdään mahdollisimman pian kuoleman jälkeen. Pesun suorittaa tavanomaisesti samaa sukupuolta olevat muslimit.
- 2. Silmät** Muslimin kuollessa hoitohenkilökunta sulkee tämän silmät.
- 3. Jalat** Muslimin kuollessa hoitohenkilökunta sitoo jalat suorana yhteen.
- 4. Kädet** Muslimin kuollessa hoitohenkilökunta laskee kätet ruumiin vierelle.
- 5. Lakana** Päälle laitetaan kevyt kuolin lakana. Vainajan saa siirtää viileään huoneeseen, muttei saa laittaa kylmään ennen pesua.

3. Muslimit

Hautaus

Kolmannessa elämässä eli haudan elämässä muslimin tarvitsee vastata enkelten kolmeen kysymykseen. Kysymykset kuuluvat: Mikä on uskontosi? Kuka on Jumala? Kuka on profeetta? Kysymyksiin muslimin kuuluu vastata: "Islam, Allah, Muhammed".

© Marika Siikakoski ja Hilja Holma 2025

Muista nämä

1. **Nopea hautaus** Hautaus pyritään suorittamaan seuraavana päivänä kuoleman toteamisesta.
2. **Naiset** Naiset eivät osallistu hautajaisiin, mutta voivat vieraila haudalla myöhemmin.
3. **Kynttilät** Hautakynttilöitä ei polteta.
4. **Kukat** Tuoreet kukat ovat harvinaisia ja niitä ei saa laskea arkun päälle.
5. **Rukoilu** Hautausmaata kohti ei saa rukoilla.

4. Juutalaiset

Kuoleman lähestyessä

Juutalaiset tavat kannustavat valmistumaan kuolemaan kaikilla tasoilla ja tekemään käytännönjärjestelyjä jo varhain.

© Marika Siikakoski ja Hilja Holma 2025

Muista nämä

1. **Siirtymä** Kuolema nähdään eräänlaisena siirtymänä, jonka Jumala on halunnut. Kuolevan hoitaminen on eräänlainen hyve juutalaisuudessa.
2. **Kipulääkkeet** Kipulääkkeet ovat sallittuja.
3. **Rukoukset** Läheiset saattavat lukea kuolevalle rukouksia ja pyhiä tekstejä lohdun merkissä.

4. Juutalaiset

Vainajan laitto

Kuolemaa koskevat rituaalit tuovat lohtua eläville ja kunnioitusta vainajalle.

Muista nämä

1. **Kynttilät** Vainajan pään läheisyyteen sytytetään kaksi kynttilää, mikäli tämä sallitaan.
2. **Vesilasi** Läheiselle pöydälle tuodaan vesilasi vainajan sielua varten.
3. **Peilit** Huoneen peilit tulisi peittää kankaalla.
4. **Asento** Toiveena, että vainaja laitetaan luonnolliseen asentoon. Rinnan päälle ei tule laittaa vainajan käsiä ristiin.
5. **Symbolit** Kukkiin ja muihin symboleihin vainajan päällä suhtaudutaan kielteisesti, koska ne korostavat vainajan erityisyyttä.

4. Juutalaiset

Hautaus

Ruumiinavaus on kielletty, ellei tälle ei ole hyvin painavat oikeuslääketieteelliset syyt tai avauksella säästettäisiin ihmishenkiä.

Muista nämä

1. **Ei polttohautausta** Polttohautausta ei hyväksytä.
2. **3 päivän kuluessa** Hautaus suoritettava perinteisesti viimeistään 3 vuorokauden kuluessa kuolemasta, jos tämä mahdollista.
3. **Arkku** Arkku on kaikilla juutalaisvainajilla samanlainen. Se on hyvin vaatimaton höyläämättömistä laudoista tehty.
4. **Siunaus** Siunaustilaisuudessa Vainajan päälle laitetaan Pyhän maan multaa. Siunauksen toimittaa rabbi.

5. Romanit

Kuoleman lähestyessä

Romanikulttuuri on yhteisöllinen, eli perheeseen kuuluu paljon enemmän kuin ydinperhe. Kuolemaisillaan olevaa potilasta tulevat katsomaan myös enot, tädit ja serkut "viimeisen kerran" pitkienkin matkojen päästä.

© Marika Siikkakoski ja Hilja Holma 2025

Muista nämä

1. **Omaiset** Haluavat yleensä osallistua loppuvaiheen hoitoon.
2. **Ei yksin** Kuolevaa ei jätetä lainkaan yksin.
3. **Pappi** Evankelisuterilaisen- tai helluntaiseurakunnan pappi pyydetään käymään. Ehtoollinen ja rukousta tarjotaan kuolevalle potilaalle.

5. Romanit

Vainajan laitto

Vainaja saatetaan myös kylmiöön

© Marika Siikkakoski ja Hilja Holma 2025

Muista nämä

1. **Pukeminen** Romanit yleensä haluavat osallistua vainajan pukemiseen. Omaiset tuovat puettavaksi valkoiset alusvaatteet, kerraston ja sukat, naiselle valkoisen alushameen ja paidan.
2. **Lakana** Vainajan omaiset tuovat usein myös puhtaan valkoisen lakanan tullessaan.
3. **Henkilökunta** Jotkut saattavat pyytää hoitohenkilökuntaa avustamaan vainajanlaitossa.
4. **Arkku** Arkkuun laitetaan parhaat pitsilakanat sekä raamattu.

5. Romanit

Hautaus

Ruoka ja kahvitus tarjotaan muistotilaisuudessa, jossa on uskonnollista musiikkia.

Muista nämä

1.

Perinteet

Hautajaiset vietetään hyvin perinteisesti, arvokkaasti ja kristillisesti.

2.

Kukat

Haudalle tuodaan kukkaseppeleet.

Liite 2. Palautekyselyn runko

Aloitus: Tervetuloa antamaan palautetta Infograafista koskien vainajan laittoja eri kulttuurien näkökulmasta. Palautteen antamiseen kuluu noin neljä minuuttia. Kyselylomake tulee osaksi opinnäytetyötämme SeAMK:ssa.

Vastaukset käsitellään anonyymisti. Kiitos jo etukäteen osallistumisesta.

Kohta 1. Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja vastauksia käsitellään luottamuksellisesti. Kyselyyn vastataan nimettömänä ja vastauksista ei muodostu henkilörekisteriä. Annan luvan käyttää vastauksia tutkimustarkoituksiin.” / I understand that participation in the study is completely voluntary and that the answers will be treated confidentially. The survey will be answered anonymously and the answers will not form part of a personal register. I give permission to use the answers for research purposes.”

Vastausvaihtoehdot:

- Kyllä / Yes

Kohta 2. Onko sinulla entuudestaan kokemusta vainajan laittamisesta? / Do you have any previous experience with the preparation of the deceased?

Vastausvaihtoehdot

- Kyllä / Yes
- Ei / No

Kohta 3. Opitko jotakin uutta? / Did you learn any new information?

Vastausvaihtoehdot:

- Kyllä/ Yes
- En/ No
- Mikä jäi sinulle epäselväksi? / What was unclear to you (avoin kysymys)

Kohta 4. Oliko infograafi sinun mielestäsi selkeä? / Was the infographic clear to you?

Vastausvaihtoehdot

- Kyllä / Yes
- Ei / No

Kohta 5. Jos sinulle jäi jokin epäselväksi niin, kerro mikä. Jos ei mikään jäänyt epäselväksi, niin voit ohittaa kysymyksen. / If something was unclear to you, please tell me what it is. If nothing was unclear, you can skip the question (avoin kysymys)

Kohta 6. Oliko infograafi ulkonäöltään miellyttävä? / Did the infographic look pleasant?

Vastausvaihtoehdot:

- Kyllä / Yes
- Ei / No

Kohta 7. Oliko tekstitys infograafissa selkeä? / Was the text in the infographic clear?

Vastausvaihtoehdot:

- Kyllä / Yes

- Ei / No

Kohta 8. Mitä palautetta haluat antaa infogaafista? / What needs to be improved in the infographic? (avoin kysymys)

Lopetus: Kiitos ajastanne ja palautteesta! / Thank for your time and answers!